jõhvteravat vahet linna ja maa vahel [14, lk. 42]. Kuulub ju osa „linlikust rahvastikust" sotsioloogiliselt rohkem „maalise rahvastiku" hulka, kuna nende elu linnas on sageli vaid vahelookene, maalt kaasatoodud pärimused, harjumused ja hoiak aga domineerivaks eluvormiks. Ärarände linnadest viivad jällegi osa linlikust või episoodiliselt linnas elanud rahvastikust tagasi maale, mis seda rohkem linnandub, rurbaniseerub. Suurenev maalt linna ja *vice versa* rändlemine peab paratamatult viima aegamööda „linna" ja „maa" spetsiifiliste maailmade erinevuste tasandumisele.

Linna, tagamaa ja rändkonna suhteid püüame üksikasjalikumalt selgitada järgmises etüüdis Tartu näite varal.

4. Tartu rändkonna ulatusest ja liigestusest.

Interlokaalsed siserände on kahepoolselt mõjustatud liikumised, mille suuna, distantsi ja intensiteedi selgitamisel ei tohi põhjusi otsida ainuüksi juurderände-paigastike erilistest tingimustest, vaid tuleb arvestada ka ärarändepaigastikes valitsevaid olundeid ja seal olelevaid repulsioonitegureid. Maalt-linna ja *vice versa* toimuvad ränded ei ole seejuures mitte ainult interlokaalsed, vaid pealegi loomult erinevate paigastike vahelised liikumised. Maa ja linna vaheliste rännete uurimine peab seetõttu haarama endasse linna ja rändkonna suhted, vaatlema nii linna ennast kui ka selle täiendusala — tagamaad. Teatava linna rändkonna resp. tagamaa arvestamine eeldab aga kõige pealt selle ulatuse ja liigestuse tundmist nii täpsas limitatsioonis kui võimalik.

Etüüdis Tartu rändkonna üle taotleme selle limiteerimist ja liigestust peamiselt vaid maalt tulnud juurderännikute tulemi-ala selgitamise abil. Mis puutub ärarände-alasse ja Tartu ning teiste linnade vahelisse rändlemisse, siis jätame nendega seoses olevad küsimused käesolevast etüüdist teadlikult välja. Võib olla avaneb meil edaspidi parem võimalus täielikuma materjali põhjal käsitada ka meie linnade ärarändkondi ja linnadevaheliste rännete mehhanismi Eestis.

Kõige üldisema pildi Tartust kui maalt-linna suunduvate siserännete tulipunktist ja ta rändkonna ulatusest annavad 1922. ja 1934. a. rahvaloenduse andmed ja arvud selles ajavahemikus Tartusse tulnud aktiivsete üle. 1922.—1934. a. tõusis Tartu faktiline rahvastik 50342 elanikult 58876-le ja harilik rahvastikuarv 54012-lt 59336-le. Seega suurenes faktiline rahvastik 8534 elaniku (17.0%) ja harilik rahvastik 5324

Tartu VI, lk. 274